

Filosofie a přírodní vědy

Patočka vzpomíná (1941, Péče o duši I, s. 122), jak „v době před třiceti lety ve valné části Evropy se ani nepokládala za hodnou pozornosti jiná filosofie než ta, která se zabývala otázkami matematiky a přírodních věd“; upozorňuje tehdy na nepochybnou jednostrannost této orientace, ale upozorňuje, že „příklad největších filosofů starší i nové doby ukazuje přece, že z poměru filosofie k vědě vyplývá nejpłodnější vzájemný vliv“. Je hodno pozornosti, že prvním velkým nárazem a otřesem byla pro tuto orientaci filosofie první světová válka. Tak jako obrovské společenské změny, které vyústily ve Velkou francouzskou revoluci a její následky (přes všechny restaurační pokusy), vedly k zvýšenému a také jednostrannému filosofickému zájmu o „subjekt“ a subjektivitu (a tím také k onomu Nietzsche diagnostikovanému „evropskému nihilismu“), tak první obrovský světový konflikt se všemi hrůzami i nově se otevírajícími perspektivami postavil do popředí lidský subjekt jako „osobu“, tedy „ne-věc“. Jenže důraz na lidskou osobu a celý personalismus se obracel „zády k přírodě“; pokusy jako Williama Sterna „Person und Sache“ už byly odsunuty stranou a většinou zapomenuty. Příkop mezi přírodními vědami a „duchovnědými“ se stal těžko překročitelným kaňonem, propastí. Rozhodujícím tématem se stal nově objevený kierkegaardovský koncept existence. Filozofové existence a existencialisté nechali „přírodu“ zcela stranou, ostatně jako většina fenomenologů; výjimkou bylo málo (např. Maurice Merleau-Ponty nebo Alphonse de Waelhens), ale jejich zájem se zase omezoval na sféru života. Matematika a fyzika si žily – a také „myslely“ – po svém a nejčastěji si pomáhaly analytickou filosofií, která vlastně na základní filosofické otázky rezignovala (a většinou dodnes rezignuje). Dnes se dostáváme do přelomové situace: myšlení přírodovědců a filosofů je třeba nejprve sblížit a poté sjednotit. Předpokladem sine qua non je nové pojetí „subjektu“ jakožto skutečného jsoucna/události, která je jednotou aktuálně jsoucího s jeho bylostí a budoustí, tedy integritou jsoucího i ne-jeoucího, předmětného a ne-předmětného. Všechny předpoklady pro ustavení tohoto pojetí už jsou historicky připraveny; zbývá jen to provést, tj. konstruovat myšlenkový model vnitřně sjednocené události, schopné akcí a zároveň se z oněch již provedených (a tedy bylých) akcí opět vrátit k sobě jakožto aktuální a získaných informací využít k novým akcím (tj. založeným v budousti resp. z budousti). Takový koncept „subjektu“ by pak měl platit a být použitelný jako v přírodních vědách (a to nejen biologických), tak ve vědách společenských a tzv. duchovních.

(Písek, 050804-2.)